

Nr 373.

Av herr **Andersson** i Stockholm m. fl., *angående avskaffande av krigsrätterna.*

Den rättsordning, som gäller inom militärväsendet, skiljer sig ej endast formellt utan även reellt från den, som gäller för samhället i övrigt. Även om allt talar för riktigheten i den uppfattning, som är allmänt utbredd i landet, nämligen att lagarna äro skrivna till fördel för borgarklassen och att en klar tendens i samma riktning kommer till uttryck vid lagarnas tillämpning, så kommer allt detta dock särdeles klart fram i krigslagarna och dessas tillämpning.

Krigsrätterna ha skapat sig ett outplånligt rykte genom sin behandling av menige man vid truppförbanden. Om en värnpliktig dömes till straff, som upprör en var som därom erhåller kännedom, så medför detta dock ingen revision av krigslagarna. Ty även om den s. k. rättvisan säges vara blind, så ser den dock så mycket, att de upprörande straffen endast utmätas mot dem, vilka icke hava sådan härkomst och sådana förbindelser, att saken kan bliva mer allvarligt påtalad. De, som närmare följt militärväsendet och krigsrätternas verksamhet, hava emellertid iakttagit, hurusom dessa slå vakt om militärjuntorna gentemot den civila befolkningen och i övrigt mot en var, som på något sätt riktar anmärkningar mot inom militärjuntorna rådande praxis. Det ligger allt för mycken sanning i den historia, som då och då brukar berättas om huru det går till då en underordnad blir orättvist behandlad av överordnade. Det säges nämligen, att då gör den underordnade anmälan och därefter får den underordnade sitt straff. Denna regel är så utbredd, att den kan utan överdrift sägas hava sin tillämpning i 99 fall av 100. Det har gått in i det allmänna folkmedvetandet, att så är fallet, och detta i sådan utsträckning, att folk i allmänhet finner sig i denna s. k. rättsordning.

Under senare tid ha dock en del händelser inträffat, som väckt mer allmän uppmärksamhet. Handläggningen vid krigsrätten i Sollefteå av målet mot de militärer, som ställts under åtal på grund av skottlossningen mot arbetarna i Ådalen, har varit sådan, jämförd med den behandling, som kommit arbetare till del, vilka ställts under åtal i samband med händelserna i Ådalen, att det väckt berättigad harm inom breda lager av befolkningen även utanför arbetarnas led. Medan arbetarna behandlats som brottslingar, ha de vid krigsrätten åtalade tillåtits att fritt konferrera med varandra, företaga gemensamma utfärder till platsen för skottlossningen och sålunda överlägga om de förklaringar de skulle avgiva

inför rätten. Detta ehuru det lagrum, efter vilket de åtalats, kan medföra straffarbete i två år. Därest det kan ifrågasättas, att en arbetare gjort sig skyldig till sådan handling, att han förorsakat annans död, inmanas han utan tvivel omedelbart i häkte. Om man betänker, för vilka handlingar militärerna i Sollefteå äro åtalade och de lagrum, efter vilka talan mot dem föres, bekräftar ovan omtalade omständigheter obestriddligen våra omdömen om krigsrättsväsendet och om rättsväsendet i allmänhet. Även om en behandling av dessa fall vid civil domstol skulle präglats av, att det icke är så mycket rikets som de rikes lag, som skall ligga till grund för straffets utmätande, är det dock troligt, att behandlingen vid civil domstol skulle ha blivit en annan än den, som förekommit vid krigsrätten.

Inom regementsförvaltningarna förekomma då och då saker, som tyda på, att gränserna mellan vad som är tillåtet och icke tillåtet, begreppen om vad som är statens och enskild egendom, äro ganska oklara. Under senare delen av föregående år inträffade vid ett av truppförbanden i Stockholm att hela den civila personalen vid regementets marketenteri uppsades från sin anställning. Då orsakerna till uppsägningen skulle utrönas, visade det sig, att dessa lågo däri, att förestånderskan för marketenteriet till regementsintendenten meddelat, att marketenteriföreståndaren tillägnat sig varor från marketenteriet, och att denne även från regementet tillägnat sig varor. Det hade på samma sätt meddelats, att föreståndaren uppträtt berusad i tjänsten. I anledning av vad som förekommit hade överläggningar företagits inom regementsförvaltningen och med auditören vid regementet, varvid det bestämts att avskeda icke föreståndaren utan den personal, som anmält förhållandet, och anskaffa ny personal. Detta utan vidare undersökning. Det är härvid att märka, att den civila personalen, som gjorde sina överordnade uppmärksamma på förhållandena, icke hade lidit någon förlust på vad som förekommit utan gjorde sin anmälan för att bevaka kronans intressen.

Genom att beslutet om avskedande fattades i samråd mellan regementschefen, regementsintendenten och auditören, blev det också ett intresse för dessa, att denna deras åtgärd skulle framstå såsom riktig. I vilken omfattning dessa omständigheter inverkat på den fortsatta handläggningen av frågan kan icke med bestämdhet sägas. Kungl. Maj:t beslöt efter framställning, att personalen skulle kvarstanna i tjänst i avvaktan på resultatet av den vidare utredning, som skulle verkställas. De framförda anmärkningarna hänsköts nu till krigsrätt.

Vad som förekom vid krigsrätten framgår ju närmare av protokollen Rättegången föregicks emellertid ej av någon utredning av vare sig åklagare eller polis. Det hade uppgivits, att med regementets hästar och vagn samt manskap transporterades olika slag av varor till en uppgiven fastighet i staden. På gården i denna fastighet hade man ofta sett handdukar och lakan, försedda med regementets stämpel, uthängda till

torkning. Dessa uppgifter, vilka inför krigsfiskalen styrkts av personer bosatta i den ifrågavarande fastigheten, blevo emellertid aldrig föremål för krigsrättens prövning, lika litet som någon undersökning förekom på den uppgivna platsen.

Vid första rättegångstillfället uppgav den tilltalade marketenteriföreståndaren, att han hela tiden stått i vänskapligt förhållande till två av de personer som påtalat vad som förekommit. Vid andra rättegångstillfället åberopades dessa som vittnen. Då jävades de på grund av att de voro »uppenbara ovänner» till samme föreståndare. Vid nästa rättegångstillfälle, påropades ett par nya vittnen, vilka strykte, att de sett föreståndaren hämta vissa varor i marketenteriet. Det förklarades då, att detta skett för att prova varorna. Ett av de senare vittnena, som är städerska i underofficersmässen, har efter vittnesmålets avgivande genom order av regementschefen förbjudits tillträde till marketenterilokalerna, ehuru dessa i övrigt äro öppna för all, både militär och civil, personal inom regementet. Även i detta fall betraktas det sålunda som brottsligt att meddela vad man iakttagit. Efter detta förebragte åklagaren icke vidare utredning, och det som torde kunna betraktas såsom mest anmärkningsvärt av det som meddelats regementsförvaltningen hade icke varit föremål för krigsrättens prövning. Den civila personalen lämnades var för sig goda vitsord för sitt arbete, men de begingo tydligen en allvarlig förseelse, då de påtalade sådant som icke var förenligt med deras uppfattning om ärlighet.

Det inträffade visar med all önskvärd tydlighet, att handläggning av dylika saker vid krigsrätt är en annan än handläggning vid civil domstol och bestyrker sålunda vad vi här inledningsvis anförde.

Enligt skrivelse, som chefen för regementet tillställt försvarsministern, har underofficerskåren vid regementet vägrat åtaga sig befattningen som marketenteriföreståndare och alltså blockerat denna befattning, så att en officer tills vidare måste uppehålla sysslan i avvaktan på att den civila personalen blir avskedad och blockaden häves.

Dessa förhållanden ha här anförts såsom exempel på vad som förekommer vid truppförbanden och hur krigsrätterna handlägga dylika spörsmål.

Några skäl för uppehållande i fredstid av krigsrättsinstitutionen finns naturligtvis icke. Det skulle då vara lika naturligt med en tullrätt, en posträtt, en järnvägsrätt o. s. v. Alltså ett särskilt domstolsväsende för varje statsverk. Det lär emellertid ej vara någon som anser, att sådana institutioner böra inrättas.

Med hänvisning till vad här anförts föreslås härmed,

att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om utredning och förslag till 1933 års riksdag

angående avskaffande av krigsrätterna och hänfö-
rande till civil domstol av sådana ärenden, som nu
göras till föremål för behandling av krigsrätt.

Stockholm den 22 januari 1932.

Edoff Andersson.

Verner Karlsson.

Nils Flyg.

Aug. Spångberg.

J. P. Dahlén.

K. Kilbom.

Oscar Öhman.

Viktor Herou.
